עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' גירושין הי"ב טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' יא יב מג-מה]

ל ב מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסו סעיף מא:

לא ג מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלו סעי' ד:

לב ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ג סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סימן רסו סעיף מג:

לג ה מיי' פ"א מהל' גירושין הל' ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קלו סעיף ד:

לד ו מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' א סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סימן רסז סעיף מא:

לה ז מיי' שם סמג שם טור ש"ע שם סעיף פ:

לו ח ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף ט:

לז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

לח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

לט ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מ מ נ מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יא:

מא ס מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' טו:

מב ע פ מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף קא בהג"ה:

צ [מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה טוש"ע ח"מ סי' רנח סעי' א]:

◆

רבי יהודה אומר ודן [א]דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין [ב]גופו של גט שחרור הרי [ג]את בת חורין הרי את לעצמך: **גמ'** [ג]פשיטא [ד]אמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא אמר ולא כלום [ה]אמר לה לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום אמר לה לאשה הרי את לעצמך מהו לגמרי קאמר לה או למלאכה קאמר לה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש דתנן [ד]גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמך ומה עבדא דקני ליה גופיה כי א"ל הרי את לעצמך קני גופיה אשה דלא קני גופה [ה]לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי א"ל לעבדו אין לי עסק בך מהו א"ל רב חנין לרב אשי ואמרי לה רב חנין מחוזנאה לרב אשי ת"ש [ו]דתניא [ז]המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך: ר' יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין: במאי קמיפלגי רבנן סברי [ו]ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואף על גב דלא כתב לה ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודן דמוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה אבל לא כתב לה ודן אמרי בדיבורא גרשה ושטרא ראיה בעלמא הוא אמר אביי האי מאן דכתב גיטא [ח]לא לכתוב ודין דמשמע ודין אלא ודן [ט]ולא לכתוב איגרת דמשמע איגרת אלא אגרת [י]ולא לכתוב לימהך דמשמע לי מהך [כ]ולא לכתוב למחך דמשמע כי חוכא [ל]דיתיהויין דיתיצביין תלתא תלתא יודי"ן דמשמע תהוין ותצבין [מ]ולורכיה לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשבוקין דמשמע תריכין ושביקין [נ]ולורכיה לוי"ו דכדו דמשמע וכדי [ס]ולא ליכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להתנסבא איבעיא להו בעינן ודן או לא בעינן ודן תא שמע [ע]דאתקין [ח]רבא בגיטי איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פלוניתא אינתתיה דהות אינתתיה מן קדם דנא מיומא דנן ולעלם ואילו ודן לא קאמר ולטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעינן [פ]הכא נמי בעינן: מן מיומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר [ט][צ]זמנו של שטר מוכיח עליו ולעלם

לאפוקי

◆

ודן די יהוי ליכי מינאי כו'. וזה הספר אשר יהיה ליך מאתי: **ספר תירוכין ואגרת שבוקין.** שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה: **גמ' אמר לה לאשתו.** לכתוב בגיטה הרי את בת חורין ולא כתב כו הרי את מותרת לכל אדם: **לא אמר כלום.** דלא שייך בגירושין לשון חירות דבת חורין היא קודם לכן: **אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום.** דלגבי מלאכה לא אפקה מיניה וכיון דשפחה היא ושם שפחה עלה לא משתריא נמי לבן חורין: **יצא לחירות.** אע"פ שקנסוהו לפדותו עד עשרה בדמיו לא ישתעבד לו עוד: **וצריך גט שחרור.** להתירו בבת ישראל: **שלא כתב עליו אונו.** שטר כשמכרו לעובד כוכבים: **לכשתברח ממנו.** מן העובד כוכבים אם תוכל להמלט מן העובד כוכבים. אלמא אין לי עסק בך לשון חירות הוא: **ידים שאין מוכיחות.** בית (א) אחיזה לדבר לאחוז בו ולומר הוכיח שעל ידי ספר זה גירשה אפ"ה הוי בית יד ואמרינן מדכתב גט ויהיב גלי דעתיה דבהאי גיטא גירשה: **בדיבורא.** דאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם: **ראיה בעלמא הוא.** להיות בידה לעדות בכל אשר תלך להראות שהיא פנויה: **לא לכתוב ודין.** דמשמע דין הוא שאגרשך אבל אם איני דין עלי שאגרשך לא תתגרשי: **ולא לכתוב איגרת.** שיבוקין ביו"ד דמשמע איגרת לשון גג: **ולא לכתוב לימהך להתנסבא לכל מאן דיתיצביין.** דמשמע לי מהך לי תהי מספר הזה ואילך: **אלא למהך.** בלא יו"ד: **ולא לכתוב למחך.** צריך שיבדיל רגלו של ה"י שיהיה אויר בין רגלו לגגו דלא ליתחזי כחי"ת: **דמשמע למחך.** לצחק כלומר מלחק אני בך כי חוכא: זהו טופס הגט פטרית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דהוית אינתתי מקדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי די תהויין רשאה ושלטאה בנפשייכי למהך להתנסבא לכל מאן דיתיצביין ואינש לא ימחי בידייכי מן יומא דנן ולעלם ודן די יהוי ליכי מינאי גט פטורין וספר תירוכין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל: **די תיהוויין.** רשאה ליעדי ביה תלתא יודי"ן לעופין דניקרי די תיהוויין דאי לא שדיא ביה אלא תרין יודי"ן מיתקרי די (ט)תהוויין נשין דעלמא. וכן די תיצביין דכי כתב תלתא יודי"ן משמע שתהא רשאה להנשא לכל מי שתרצה: **ולורכיה לוי"ו דתירוכין.** יאריך וי"ו שבספר תירוכין ווי"ו שבאגרת שבוקין דאי לא מאריך ליה מיחזי כיו"ד משמע ספר תריכין גרושות דעלמא ושביקין אגרת נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא: **ולורכיה לוי"ו דוכדו.** פטרית יתיכי וי"ו האחרונה מאריך שלא יראה כיו"ד דאי לא מאריך ליה משמע (ב) וכדי כלומר בולא כלום כאין ספר כמו כדי נסבה (ר"ה דף ה.) [י]וכמו ואמרי לה כדי שם חכם (ב"מ דף ג.): **ולא לכתוב לאיתנסבא.** בהלף אלא להתנסבא בה"א שמא ירחיק לא מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תנשא: **מי בעינן.** כלומר הלכה כר"י או כרבנן: **כולהו מי קאמר.** כל שאר דברים הנכתבים בגט כגון די תיהוויין וכו' מי הזכירם רבא בתקנה זו: **אלא.** אע"ג דלא אזכרינהו רבא בעינן דלכתבינהו: **הכא נמי.** ודן בעינן. ומיהו רבא לא הוצרך לתקן אלא אלו כדמפרש ואזיל: **מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר.** אין צריך לכתוב מהיום בגט דשכיב מרע דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה לכך תקן רבא בכל הגיטין להיות הסופרים רגילין בו ואע"ג דקיימא לן כר' יוסי בעינן לאפוקי נפשין מפלוגתא שילא הדבר כהיתר ולא יצא שם פסול אמשפחות ישראל:

לאפוקי

◆

רבי יהודה אומר ספר תירוכין ואגרת שבוקין. בספרים לא היה כתוב גט פטורין ובגמרא נמי כי קאמר ולורכיה לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשיבוקין לא קאמר לוי"ו דפטורין ומיהו בפ"ק דנדרים (דף ה:) כתיב בספרים נמי גט פיטורין ונראה דהכא נמי גרסינן ליה דהא ספר כריתות מתרגמינן פיטורין וגם בגיטין רגילין לכותבו: **אע"ג** דלא כתב ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא מיגרשה לה. הכא משמע דפליגי בודן וברים נדרים משמע דפליגי במינאי דלרבנן הויין ידים ואע"ג דלא כתיב מינאי מגורשת דאין אדם מגרש אשת חברו ואומר ר"י דבתרוייהו פליגי ושם מפורש ולא תיקשי לאביי דאמר התם ידים שאינם מוכיחות הוויין ידים ובסמוך אמר אביי לא ליכתוב ודין ושמא לשופרא דשטרא קאמר הכי: **ולא** ליכתוב אינרת ביו"ד דמשמע אינרא. אע"ג דאגרת מן הדין אין יו"ד מ"מ איגרא שהוא לשון גג רגילות לכותבו ביו"ד לפי שאינו כתוב בעברי אבל באגרת שהוא לשון אגרת כתוב בעברי בלא יו"ד כדכתיב (אסתר ט) על כל דברי אגרת הזאת וכן כולם כתובין כן ובסדר תיקון שטרות שכתב הרב ר"י ט"ע כתב ולא ליכתוב אגרת בלא וי"ו דמשמע אגרתא בעלמא שאדם שולח לחברו אלא ואגרת בוי"ו דמשמע דקאי אגיטא ואודן לעיל:

דתהוויין דתצביין בתלתא יודי"ן. ואומר ר"י שראה בתיקון גיטין קדמונים דחמשה יודי"ן צריכי תלתא יודי"ן ביחד בסוף התיבה ואחר הדל"ת ואחר התי"ו דיתיהוויין דיתילביין וכן כתוב בתיקון שטרות של ה"ר יוסף ט"ע ודי תיהוויין הם שתי תיבות ודי במקום אשר אבל דיתבלא על נהר פלוני הכל תיבה אחת כלומר היושבת ואין לכתוב די יתבלא אשר יושבת: **ולורכיה** לוי"ו כו'. ושמא אין צריך להאריך אלא כלומר שלא יעשה קצרה שתהא נראית יו"ד וכן רגל ה"א דלמהך להרחיק מן הגג שמא אין צריך להרחיק אלא שלא יחבר בגגה ושמא צריך להאריך הווי"ן ולהרחיק רגל הה"א שלא יטעו העולם בזה ונהגו להאריך ולהרחיק ומיהו ודאי דאין הגט פסול אם לא האריכן וכן הה"א של מהך אם לא הרחיקה יותר מדאי ומעשה בגט שלא היה ניכר היטב בין וי"ו ליו"ד שבא לפני רבינו אליהו והביא תינוק דלא חכים ולא טיפש לקרות אותה התיבה כדאמר במנחות גבי תפילין (דף כט:) זיל אייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש אי קרי ויהרג כשר אי לא ייהרג הוא ופסול:

מן

◆

מסורת הש"ס

א) קדושין ו., ב) [שם איתא אתה בן חורין ועי' תוי"ט], ג) שם, ד) שם., ה) שם ולעיל מג: [תוספתא ע"ז פ"ו], ו) קדושין ה: נדרים ה: נזיר סב., ז) [עי' תוספות ר"ה ט. ד"ה ולאפוקי וכו' מוכח דגרסתם היה רב ועי' תוס' לעיל עב. ד"ה הכי אמר וכו' וע"ע תוס' לעיל נט: ד"ה משום], ח) [לעיל עב. וש"נ], ט) נ"ל תהוין. יעב"ץ, י) והוי כמו לא נמי,

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ידים שאין מוכיחות בית יד אחיזה: (ב) ד"ה ולורכיה לוי"ו וכו' לא מאריך ליה משמע וכדי. נ"ב לשון הרמב"ם ויהיה משמעו וכדי כלומר כתנאי זה אפטיר אותך עכ"ל:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

◆

תוספות רי"ד

את מותרת לכל אדם: רבי יהודה אומר ודן (דיהבי ליך) [דיהוי ליכי] מינאי ספר תירוכין ואגר' שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין. גופו של גט שחרור הרי אתה ב"ח והרי אתה לעצמך. פי' אע"פ שלא כתב בגט אנא פלוני מעיר פלוני פטרית יתיכי פלונית מעיר פלונית אלא הרי את מותרת לכל אדם בלחוד הרי גט כשר שאינו כותב כל זה אלא שיהא ראיה בידה היום ימחר שבעלה גירשה אבל אם העדים מעידים שהוא כתב זה הגט ונתנו לה אע"פ שאין שם שמו ושמה שם עירו ושם עירה כשר הוא ולא מיפסיל אלא בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה דהתם אע"פ שהעדים מעידים שהוא נתנו לה אינו כלום מפני שהוא מוזייף מתוכו והוי חספא בעלמא אבל אם לא כתב שם לא שמו ולא שמה הכי נמי דכשר [א] בעדות העדים וה"ה נמי אם כתב בגט לשון אחר של גירושין כשר הוא כדאמרינן בפ"ק דקידושין נתן לה גט ואמר הרי את משולחת הרי את מגורש' הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת והאי אמר לה כתב לה הוא פירושו וכדמפרש המורה בהלכתין גבי אמר לה לאשה הרי את לעצמך שהוא כתב לה והכי נמי אם כתב לה אני פלוני גירשתי פלונית אנתתי אע"פ שלא כתב שם הרי את מותרת לכל אדם גט כשר הוא ומבואר יותר מהרי את מותרת לכל אדם כדתנן לקמן חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש את פלונית ופלונית והעדים מלמטה כולן כשרים וינתן לכל אחד ואחד: ונ"ל דהא דכתבינן בגט וכדו פטרית ושבקית יתיכי דיתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין אינו מגופו של גט אלא רווחא דלישנא הוא שאילו היה מגופו של גט שוב לא היה צריך לו עוד והרי את מותרת לכל אדם ואע"ג דאמרינן לקמן לא ליכתוב (למהך) [למחך] ולא לאתנסבא ותהויין ותיצביין בתלתא יודין ולאורכיה לוי"ו דוכדו ותירוכין ושיבוקין הכל הם רווחא דלישנא ולא גופו של גט שאע"פ שלא כתבם כלל הגט כשר בהרי את מותרת לכל אדם לבדו ומאי דאמרינן לקמן במאי דאתקין רב איך פלוני פטר ותריך ית פלונית [אינתתיה] דהות אינתתי מן קדמת דנא מן יומא דין ולעלם ואמרינן לטעמיך כולהו מי קאמר אין פתרונו על דיתהויין וכו' כדמפרש המורה אלא על והרי את מותרת לכל אדם אבל לעולם כל מה שכותבין וכדו פטרית וכו' הכל יתר ורווחא דלישנא הוא ודי לנו בהרי את מותרת לכל אדם בלבד וכן אם כתב וכדו פטרית וכו' די לנו בזה ורשוב אינו צריך והרי את מותרת לכל אדם ואי אמרת לעולם שתי הלשונות צריכים לכתוב למהך להתנסבא מחירה לינשא והרי את מותרת לכל אדם מחירה לזנות והילכך אם [לא] כתב את שניהם הגט פסול לא תוכל לאומרו דא"כ מאי דבעי בגמ' חוץ מתונותיך והו ליפשוט ליה ממתני' מדמצריך ליה ליכתוב והרי את מותרת לכל אדם בתר דכתב למהך להתנסבא ש"מ דחוץ מתונותיך

תוספות רי"ד (המשך)

פסול אלא לאו ש"מ אינו כותב אלא והרי את מותרת לכל אדם בלבד שמשמע בין בנישואין בין בזנות ולמהך להתנסבא לא צריך אלא ודאי בא' מן הלשונות די וגם במהך להתנסבא בלא הרי את מותרת די וא"ת והלא בחוץ מתונותיך איתוקם בתיקו ותיקו דאיסורא לחומרא תשובה הני מילי כשכתב בפירוש חוץ מתונותיך אבל מסתמא כי כתב למהך להתנסבא גם לזנות במשמע שהרי חוץ מתרומותיך ומירושתיך דאיתוקמו נמי בתיקו לא מפרש להו בגיטא ש"מ דלא קפיד תלמודא אלא היכא דפריש חוץ מתרומותיך ומירושתיך אבל בסתמא כשר וה"ה בחוץ מתונותיך ור' יהודה דבעי ודן דיהוי ליך מינאי היה מצריך א' מב' לשונות הללו וגם ודן. במאי קמיפלגי רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים אע"ג דלא כתב לה ודן מוכחא מילתא דבהך גיטא מגרש לה ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודן דמוכחא מילתא דבהאי גיטא הוא דמגרש לה אבל לא כתב לה ודין אמרי בדבור בעלמא הוא דמגרש לה וגיטא ראשה בעל פה הוא עיין בפ"ק דנדרים ובשמעתא קמייתא דקידושין: אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא ליכתוב ודין ביו"ד דמשמע דין פי' ודין משמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין לא אגרשיך ולא יהא גט ולא ניכתוב ואיגרת ביו"ד דמשמע איגרא אלא ואגרת פי' אגרת (הפורש) [כמו אגרת הפורים] כתוב בלא יו"ד אבל איגרא היו כותבים ביו"ד ולא ליכתוב לימהך ביו"ד דמשמע לי מהך כלומר ענין כתיבה זו לי תהיי מספר הזה ואילך אלא ליכתוב למהך ויונתן תרגם ותרא כי מתאמצת היא ללכת דחמת ארי באלמא היא למהך אלא למהך בלי יו"ד ולא ליכתוב למחך בחי"ת דמשמע כחוכא מצחק אני בך ואונקלוס תרגם בסודם אל תבא נפשי ברזהון לא הות נפשי באיתכנשהון במתך הילכך ה"א מבואר [ולא] יכתוב לאיתנסבא באלי"ף דמשמע לא יתנסבא אלא בה"א: דתיצביין דתיהויין בתלתא יודי"ן פי' שאם יכתבם בשני יודין משמע די תהויין על נשים דעלמא וכן דתצביין. אבל השתא דכתיבי בתלתא יודין דתיהויין דתצביין. ולאורוכיה לוא"ו דתירוכין ודשיבוקין דאי לאו משמע תריכין שביקין נשים דעלמא ולאורוכיה לוא"ו דוכדו דאי לאו משמע וכדי כלומר ולא כלום כמו כדי נסבה. נגמר הגט ותקונו (כאן חסר בכת"י): איבעיא להו מיבעיא ודן אי לא פי' הלכה כר' יהודה או כחכמים. ת"ש דאתקין רב בגיטין איך פלוני בן פלוני פטר ותריך ית פלניתא דיהוית אינתתי מן קדמת דנא מן יומא דין ולעלם ואילו ודן לא קאמר ולטעמיך כוליה מי קאמר אלא בעיא ה"נ בעי' עיין בריש פ"ק דקידושין דהויא פלוגתא דאביי ורבא דאביי אמר ידים שאין מוכיחות הויין ידים ורבא אמר לא הויין ידים והוכחתי שם בפ"ק דנדרים דבהתרתי פליגי ר' יהודה ורבנן פליגי בודן ופליגי נמי במינאי. מיומא דין לאפוקי מדר' יוסי דאמר וזמנו

א) עי' בהגה"ה רפ"ג דמלחמתן שכתב דהלוי"ו חולק ע"ז וכתב דאם אינו נכתב בגט שם האיש והאשה פסול והנגים הם ממורים דלורייתא וכ"ה בלוי"ו בה' גיטין סימן תשצ"ו וע"ש.